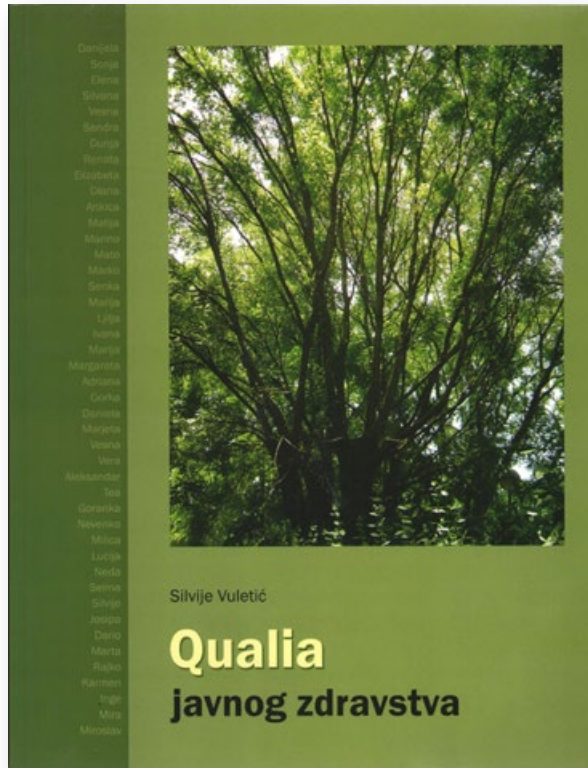

Silvije Vuletić, urednik

QUALIA JAVNOG ZDRAVSTVAZagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet,
Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar", 2013.

Klasična javnozdravstvena istraživanja koja su tijesno povezana s biomedicinskim istraživanjima temelje se gotovo isključivo na sveobuhvatnom skupu postupaka, koji su poznati kao epidemiološka metodologija. Prema pravilima te metodologije podatci moraju biti takvi da se mogu izraziti numerički, dok se rezultati analiza prikazuju u smislu statističkih asocijacija. Međutim, u mnogim slučajevima bilo bi izrazito važno i zanimljivo pogledati izvan granica ove metodologije, posebno kada su u pitanju vrijednosti, procesi ili iskustva. S razvojem novog javnog zdravstva javnozdravstvene ideje i pristupi postaju, pored onih koje je javno zdravstvo naslijedilo od medicine, sve više obogaćeni pristupima drugih disciplina. Slijedom toga pojavila se prilika da se obogati i metodologiju na području istraživanja u javnom zdravstvu. Između ostalog to bi moglo biti s kvalitativnim metodama istraživanja. Međutim, granice između različitih disciplina koje se suočavaju u suvremenom javnom zdravstvu, na primjer između medicine (koja se još uvijek strogo temelji na biomedicinskom modelu zdravlja) i sociologije ili psihologije (koje se više ili manje temelje na biopsihosocijalnom modelu zdravlja), i dalje su znatne, kao i predrasude i ekskluzivne tendencije među njima. To koči otvaranje javnog zdravstva za drugačiji način istraživanja, uključujući kvalitativno istraživanje, i ponekad se čini da je sve kao borba protiv vjetrova, jer se epidemiologija čini mnogo više znanstvenom od drugih metoda istraživanja, pogotovo kvalitativnih metoda. Razlog leži u brojnim razlikama između oba pristupa istraživanja. Kao prvo, epidemiologija postavlja pita-

nja kao kolika je učestalost zdravstvenih pojava i kako se oni raspoređuju u vremenu ili prostoru, koliko su djeca cijepljena, je li imunizacija ravnomjerno raspoređena u cijeloj regiji, itd., dok korištenjem kvalitativne metodologije znanstvenici pokušavaju razumjeti što se događa u svakodnevnom životu sudionika (pojedinaca ili zajednice), kako stvari funkcioniraju i što stvari znače za sudionike. Kao drugo, u epidemiološkim istraživanjima istraživač varijable određuje unaprijed, a varijable od najvećeg interesa moraju biti jasno definirane prije početka prikupljanja podataka, dok kvalitativni istraživači rijetko pretpostavljaju koje su varija-

ble važne, nego nastoje razgovarajući sa sudionicima, čitajući tekstove ili promatrajući ponašanja otkriti što je relevantno. Kao treće, kvalitativne studije obično su daleko manje kontrolirane od epidemioloških studija, svakako znatno manje od randomiziranih kontroliranih pokusa. Kao četvrto, u epidemiologiji zlatni standardi za kvalitetan istraživački rad su jasni (slučajni uzorci koji se temelje na populacijama, valjani i pouzdani instrumenti, odgovarajući statistički testovi, itd.). Osim toga, tipovi studija su jasno definirani (presječne studije, kohortne studije i studije slučajeva i kontrola) i svaki od njih više manje ispunjava dobro artikulirana pravila. S druge strane pravila za procjenu kvalitete kvalitativnih istraživanja su manje artikulirana i znatno manje jednostavna. Na kraju, epidemiološka logika naglašava deduktivno razmišljanje, a kvalitativni istraživači počinju s indukcijom: putem opažanja nastoje izgraditi teoriju, a ne testirati je. Kvalitativna metodologija se danas ipak sve više koristi na po-

dručju istraživanja u javnom zdravstvu, jer ima neke važne prednosti u odnosu na kvantitativno istraživanje. Jedna od najvažnijih prednosti jest da kvalitativne studije nastoje proučavati zdravstvene fenomene unutar društvenog svijeta u njegovom uobičajenom, ali kompliciranom i promjenjivom kontinuumu. Slijedom toga u posljednjih desetak godina došlo je do povećanja uporabe kvalitativnih metoda istraživanja u javnom zdravstvu. Relevantnost kvalitativnih pristupa za javno zdravstvo može se temeljiti na činjenici da su to odgovarajuće metode za proučavanje mnogih novih pitanja koja proizlaze u javnozdravstvenom istraživanju u sve više i više interdisciplinarnom timskom radu. Osim toga, u kontekstu zemalja u razvoju, gdje su populacije u velikoj mjeri nepismene, presječne studije koje su glavni dizajn studija u javnom zdravstvu, ne daju pouzdane rezultate. S druge strane, u takvom slučaju rezultati dobiveni u kvalitativnim studijama etnografskog dizajna mogu dati bitne informacije za javnozdravstvenu djelatnost na temelju dokaza.

Međutim, raditi dobro kvalitativno istraživanje nije tako lako kao što se čini. Opasnost leži u iluziji da svatko može praviti kvalitativno istraživanje. Svatko zna da je epidemiološko istraživanje bez iskustva teško raditi, a kompleksna statistika je bez formalnog obrazovanja više ili manje nepristupačna (isto su tako teško dostižni sofisticirani epidemiološki dizajni potrebni za objavljivanje u kvalitetnim zdravstvenim časopisima). Nažalost, čini se da svatko tko govori neki jezik već može razgovarati s nekim, pisati o tome i onda to nazvati istraživanjem. To može dovesti do širenja samoproglašenog kvalitativnog istraživanja koje u suštini nosi jako malo značajke "najbolje prakse" na tom području. Zato je "pismenost" na području kvalitativnih istraživanja tako važna, pogotovo u sredinama, u kojima prevladava tvrdi kvantitativni pristup istraživanja. To se odnosi i na javno zdravstvo. Zato je u ovom istraživačkom pristupu neophodno obrazovanje. Međutim, postoji mnoštvo udžbenika i priručnika, i nije lako odabrati onaj pravi.

Knjiga »Qualia javnog zdravstva« nije ni udžbenik niti priručnik, nego je izvor važnih informacija hrvatskim javnozdravstvenim djelatnicima koji su već stekli prethodno istraživačko iskustvo, a žele proširiti svoj istraživački repertoar uključujući uz kvantitativne dodatno i kvalitativne metode. To bi bilo od velike važnosti, jer, kako ističe urednik i glavni autor knjige »Qualia javnog zdravstva«, svaka znanstvena disciplina ima pored svog »quantificatio« također svoj »qualificatio«. Da bismo u javnom zdravstvu saznali više o "quantificatio", koristimo se epidemiološkim metodama, ali "qualificatio" zdravstvenih problema u populaciji, sustavima i organizacijama može se shvatiti samo korištenjem kvalitativnih metoda među kojima su fenomenološki i etnografski dizajn studija najčešći.

Rad se sastoji od tri cjeline koje se nadopunjuju. U prvom djelu s naslovom "Paradigme kvalitativne metodologije javnog zdravstva" predstavljena su najvažnija teorijska obilježja kvalitativne metodologije. Urednik knjige najprije vodi čitatelja od filozofskih pretpostavka kvalitativnog istraživanja preko standarda vrednovanja do osnova postupka kvalitativnog istraživanja. Ukratko, ali dovoljno specifično, predstavlja faze javnozdravstvenog kvalitativnog istraživanja, tehnike i načine ispitivanja uzoraka te načine obrade, analize i interpretacije tekstnog materijala. Posebno je važan dio o načinu kvalitativnog istraživanja zajednice. Karakteristično za istraživanja u javnom zdravstvu je da ne samo da istražuje na individualnoj razini, nego i na razini stanovništva ili skupina stanovništva odnosno zajednice. Nažalost, u mnogim sredinama to nije dovoljno prisutno. Na kraju, urednik još naglašava važnost narativnog javnog zdravstva. Taj pristup je važan u prepoznavanju stavova i vrijednosti putem priča koje nastaju u nekoj skupini stanovništva u tijeku razvoja određenog zdravstvenog problema.

Drugi dio s naslovom "Tendencije kvalitativnih istraživanja u suvremenom javnom zdravstvu" je rasprava o tome, kako usmjeriti kvalitativna istraživanja na suvremenoj hrvatskoj javnozdravstvenoj sceni. Urednik u tom djelu naglašava da su aktualna područja istraživanja u javnom zdravstvu koja zahtijevaju kvalitativno istraživanje organizacija zdravstvenog sustava i ponašanje u njemu, različita rizična ponašanja različitih skupina stanovništva i javni diskurs u sustavu zdravstvene zaštite među dionicima i korisnicima zdravstvene zaštite.

U trećem dijelu s naslovom "Primjeri kvalitativno naturalističkih istraživanja", koji je i najopsežniji, objavljeni su rezultati istraživanja 24 suvremenih javnozdravstvenih problema u Hrvatskoj korištenjem kvalitativne metodologije. Primjena kvalitativnih istraživačkih metoda u javnozdravstvenom istraživanju u Hrvatskoj odigrala se tijekom javnozdravstvenih projekata poznatim pod imenima Zdravi grad, Zdrava županija i Hrvatska zdravstvena anketa. Odabrani primjeri brojnih autora pokazuju raznolikost problema, u kojima mogu biti korisno upotrijebljene kvantitativne metode. S jedne strane to je proučavanje zdravstvenih potreba stanovništva, posebno zdravstvenih potreba vulnerable skupina stanovništva, kao što su starije osobe. S druge strane, to je proučavanje zdravstvenog ponašanja, posebno zdravstvenog ponašanja u skupinama stanovništva koje su teško dostupne, kao što je proučavanje pijenja alkoholnih pića među djecom i mladima ili proučavanje zdravstvenog ponašanja stanovništva izoliranog ruralnog područja. S treće strane, to je fenomenološko proučavanje stavova kroničnih bolesnika prema svojoj kroničnoj bolesti, kao što su bolesnici sa šećernom bolešću, i stavova društva ili medi-

ja prema kroničnim bolesnicima, kao što su bolesnici s duševnim smetnjama. Na kraju, kvalitativne metode mogu se primijeniti i u proučavanju različitih aspekata zdravstvenog sustava.

Dizajnirana kako bi se zadovoljile potrebe hrvatskih istraživača u javnom zdravstvu, ova knjiga ocrtava složenost, prednosti i ograničenja kvalitativnih metoda te preko primjera dobre prakse pruža važnu informaciju o kvalitativnim metodama istraživanja za one koji su još uvijek skeptični. Međutim, ova knjiga nije važan izvor informacija samo za hrvatske djelatnike u jav-

nom zdravstvu, nego i za djelatnike u javnom zdravstvu iz zemalja bivše Jugoslavije koji razumiju hrvatski jezik. To da ova knjiga nije pisana na engleskom jeziku je zapravo jedina njezina mana. Hrvatskim javnozdravstvenim profesionalcima i svim javnozdravstvenim profesionalcima koji razumiju hrvatski jezik, knjigu toplo preporučujem. S druge strane, knjiga može zbog bogatstva iskustava koja su opisana u njoj poslužiti i kao izvrstan dodatan praktički materijal na poslijediplomskim studijima u Hrvatskoj i izvan nje.

LIJANA ZALETEL-KRAGELJ

* * *

Osvrtom na važnost predmeta koji se obrađuje u ovom djelu treba ustvrditi da je činjenica da trenutačno na području Hrvatske nema znanstveno utemeljenih knjiga iz područja javnog zdravstva domaćih autora. U tom je smislu ova knjiga značajan doprinos ublažavanju ovog nedostatka u domaćoj medicinskoj literaturi.

Nakon nemjerljivog značenja koje je imao utjecaj Andrije Štampara na razvoj i primjenu preventivno-medicinskih mjera u organizaciji i radu zdravstvene službe u prvoj polovici 20. stoljeća nastupilo je razdoblje u kojem je razvoj medicinskih dijagnostičkih i terapijskih postupaka preuzeo značajnu ulogu u tom području. Javnozdravstvene doktrine gotovo da su postale nevažne. Bitno je bilo osigurati modernu dijagnostičku i terapijsku opremu i educirati zdravstveni kadar u primjeni sofisticiranih tehnika. Malo se pozornosti obraćalo javnozdravstvenom pristupu u rješavanju novih zdravstvenih izazova.

Napokon, zdravstveni radnici, ali i političari, postali su svjesni činjenice da se mnogi novonastali problemi u zdravstvu ne mogu čak ni ublažiti primjenom dotadašnjih tehnika. Stoga u zadnja dva desetljeća sve značajniji postaje javnozdravstveni pristup u rješavanju brojnih zdravstvenih problema u našoj populaciji. To je prihvaćeno pod pojmom "novog javnog zdravstva".

U tom smislu nužno je bilo razviti tehnike znanstvenog pristupa tim novim problemima koje ponekad nije bilo moguće kvantificirati. Počele su se primjenjivati kvalitativne metode u radu, koje se u dotadašnjim biomedicinskim istraživanjima gotovo i nisu rabile (navodno kao znanstveno neutemeljene).

U ovoj knjizi urednik i njegovi suradnici približavaju medicinskoj i široj javnosti značenje kvalitativno-naturalističke metodologije. Stoga s pravom autor ističe: "Dok kvantitativna-statistička paradigma počinje s hipotezama, zatim inzistira na reprezentativnosti uzorka, rigoroznoj i često sofisticiranoj statistici, procjeni parametara, ocjeni grešaka i statističke signifikantnosti, kvalitativna naturalistička paradigma postavlja proces istraživanja u dvjema fazama: prva faza u kojoj se preispituju vlastita i druga mišljenja i stavovi o danom istraživačkom problemu, etičnost istraživanja, te druga faza, u kojoj istraživač postavlja teorijske pretpostavke, na kojima će usmjeravati prikupljanje i analizu podataka".

Sve više postajemo svjesni činjenice da se mnogim novim izazovima u zdravstvenom stanju populacije i procesima starenja, koja su prisutna u razvijenom "zapadnom" svijetu, mora pristupiti primjenom upravo kvalitativnog istraživanja tih pojava. O značenju ta-

kvog pristupa autor zaključuje: "Analiza narativne interpretacije vrlo je važna u evaluacijskim procesima javnozdravstvenih akcija i djelovanja. Mnoge intervencije propadaju jednostavno zato što nije učinjena analiza narativne interpretacije".

Knjiga je najvećim dijelom izvorna i za sada po svom obimu i načinu prikazivanja predstavlja jedinstveno djelo u našoj znanstvenoj i stručnoj literaturi.

Knjiga se sastoji od tri velika dijela s tim što je treći i najveći dio posvećen prikazu konkretnih kvalitativnih istraživanja u populaciji.

U uvodnom dijelu knjige urednik objašnjava odakle ovako neobičan naslov knjige. Tražeći termin koji naglašava kvalitativno u javnom zdravstvu odabran je filozofski pojam "qualia" kojeg je teško objasniti jednom riječju. Autor pojašnjava da ta riječ predstavlja model istraživanja javnozdravstvenih problema koji je razvijen kod nas zadnjih desetak godina u okviru projekta "Rukovođenje i upravljanje zdravljem zajednice", koji je poznat pod imenom Zdrava županija.

U prvom dijelu knjige prikazane su teorijske osnove javnozdravstvene metodologije. Javnozdravstvena istraživanja zahtijevaju kvalitativnu paradigmu u radu. Autor opisuje filozofske pretpostavke kvalitativnih istraživanja među kojima ističe *ontološke* (bit istraživanja), *epistemološke* (istina o problemu), *anksiološke* (moralno-etički aspekt) te *metodološke* (istraživački pristup). Uspoređuje se odnos kvalitativno-fenomenološkog metodološkog pristupa i kvantitativno-epidemiološkog. Ukazuje se na osnovno pravilo u javnozdravstvenim istraživanjima da odabir statističkih metoda dolazi nakon kvalitativno naturalističke analize. Opisani su kriteriji za određivanje istine kvalitativnih istraživanja (vjerodostojnost, autentičnost, prenosivost i potvrđnost), za razliku od kvantitativnih (valjanost, pouzdanost, objektivnost). Slijedi objašnjava faza javnozdravstvenog kvalitativnog istraživanja (opservacija, prikupljanje, analiza, interpretacija). Opisano je uzorkovanje i veličina uzorka u kvalitativnom istraživanju. Među tehnikama i načinima ispitivanja uzoraka ističu se terenska opservacija, intervjuiranje, problemski intervju, narativni intervju, multivju i anketiranje. I na kraju je obrada, analiza i interpretacija tekstnog materijala. Ovaj dio knjige završava opisom kvalitativnog istraživanja zajednice te kvalitativnog dizajna javnog zdravstva.

Drugi dio knjige posvećen je tendencijama kvalitativnih istraživanja u suvremenom javnom zdravstvu. Usmjerenost javnozdravstvenih istraživanja u Hrvatskoj povezana je s promjenom ideologije, stavova i organizacije što je povezano s problemima zemlje u tranziciji. U vezi s organizacijom i ponašanjem u sustavu

zdravstva autor ističe: "Zdravstveni sustavi su složeni dinamični sustavi u kojima su brojni akteri u mreži međusobnih interakcija koje se naročito pojačavaju u vrijeme reforma društva, posebno zdravstva. Problemi koji nastaju svode se na nova zagonetna stanja po provođenju reformi, konfliktna stanja zbog alternativnih rješenja te nepovoljna ponašanja struke zbog nesređenog, često kaotičnog stanja u sustavu zdravstvene zaštite. Svaka javnozdravstvena akcija, odnosno intervencija izaziva procese promjena ponašanja kako organizacija tako i korisnika zdravstvene zaštite". Na kraju ovog dijela knjige obrađuje se značenje javnog diskursa u sustavu zdravstvene zaštite. Autor o tome kaže: "Javnozdravstveni diskurs odvija se na sceni društvenog života, gdje pojedine interesne grupe, odnosno dionici raspravljaju, raščlanjuju široki spektar zdravstvenih tema, posebno onih poput "kako organizirati djelotvornu zdravstvenu zaštitu stanovništva". To su dijalozi između javnih privatnih interesenata, autoriteta države i otvorenog stanovništva. Obradeni su pojedini parametri javnog diskursa poput *aktera* (brojni sudionici zainteresirani za funkcioniranje zdravstvenog sustava), *energije* (zakoni, uredbi, ideologije, kultura, tradicionalizam), te *samoorganiziranosti* (samoorganizirana ponašanja koja ponekad nisu u skladu sa zakonskim propisima). I na kraju ovog dijela knjige autor s pravom ističe: "Organizacijsko ponašanje zdravstvenih ustanova, rizično ponašanje populacijskih skupina i javni diskurs koji se odigrava među dionicima zdravstvene zaštite tri su elementa koje moramo procijeniti u svakom javnozdravstvenom istraživanju".

U trećem dijelu knjige prikazani su brojni primjeri kvalitativnih javnozdravstvenih istraživanja. Ovaj dio napisao je veći broj koautora u 24 odvojenih i tematski različitih sadržaja. Prikazana su iskustva iz naših javnozdravstvenih projekata poznatih pod nazivom Zdravi grad, Zdrava županija i Hrvatska zdravstvena anketa. U ovom dijelu "kvalitativne analize ne pokazuju granice reprezentativnosti empirizma biomedicinskih znanosti, već spoznaju stečenu iskustvom i doživljavanjem realnog javnozdravstvenog problema".

Počinja s istraživanjem zdravstvenih potreba starijih osoba koje žive s odraslim nesamostalnim djetetom na Bužeštini (brdsko-planinsko granično područje) gdje se zaključuje da su "od osnovne važnosti za uspjeh intervencije, procjena lokalnih resursa, unaprjeđenje kvalitete usluga i organizacija novih usluga, kako bi se zadovoljile specifične potrebe starijih, poštovanje i promoviranje postojećih modela samoorganizacije zajednice, multi-sektorska suradnja te suradnja više nivoa administracije gradova, općina, županija, ministarstva".

Slijedi kvalitativno istraživanje zdravstvenih potreba stanovnika Međimurske županije u procesu izrade Županijske slike zdravlja, odabira prioriteta i izrade Stra-

teškog okvira županijskog plana za zdravlje 2004. Zaključuje se da uspješna realizacija Strateškog plana za zdravlje građana Međimurske županije može pridonijeti razvoju novih vrijednosti i ciljeva na tom području. Time bi se ujedno osigurala viša razina zdravlja ove populacije.

Kao poseban problem u ovoj županiji obrađen je problem konzumacije alkohola kod mladih i djece. Ovdje je istaknuta uloga i odgovornost čitavog društva, ali je kao najvažnija ipak utvrđena uloga obitelji.

Do kraja ovog dijela knjige detaljno su kvalitativno obrađeni problemi alkoholizma među djecom i mladima u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kao i istraživanje zdravstvenih potreba i prioriteta u toj Županiji. Potom su obrađene zdravstvene i socijalne potrebe kod starijih samih osoba na tom području te je opisana kvalitativna analiza kardiovaskularnih ponašajnih čimbenika rizika odrasle hrvatske populacije, kao i transteorijski model promjene zdravstveno-rizičnog ponašanja.

Obrađena su i područja rizičnog ponašanja izoliranog ruralnog stanovništva, procjena stigmatizacije duševnih smetnji u tiskanim medijima, te prepreke s kojima se susreću bolesnici oboljeli od dijabetesa tipa 2. Kritički je analizirana profesionalna osposobljenost liječnika obiteljske medicine za etičke probleme, kao i skrivene ideologije sustava zdravstvene zaštite.

I na kraju knjige obrađene su metode brze procjene zdravstvenih potreba, kvantitativna metodologija izrade Nacionalne strategije razvoja zdravstva za razdoblje 2012. – 2020., te prikazan način života naših stogodišnjaka. Zanimljiva i poučna poglavlja su naslovljena "Od riječi do broja" i "Opservacijska istraživanja u epidemiologiji: kvantitativni i kvalitativni pristup".

Ovako strukturirana knjiga s detaljnim opisima pojedinih kvalitativnih istraživanja kod nas izvanredan je doprinos domaćoj i svjetskoj znanosti u ovom području.

Do sada u našoj literaturi nema sličnog djela tako da ozbiljna usporedba nije ni moguća. Urednik i autori ove knjige poznati su stručnjaci u području javnog zdravstva. Njihova dosadašnja publicistička aktivnost može se smatrati samo kontinuitetom i prethodnikom jednog ovako kompleksnog djela. Potrebno je istaknuti da ovo djelo nije udžbenik iz kojeg bi studenti medicine mogli učiti materiju predmeta javnog zdravstva (premda na medicini ne postoji zaseban i samostalan predmet ovog naziva). U tom smislu urednik knjige u uvodnom dijelu ističe: "Knjiga nije udžbenik. To su tekstovi koje stavljamo pred javnozdravstvene profesionalce, one koji žele i koje zanima primjena kvalitativne

metodologije u javnom radu i istraživanjima. Objavljujemo rezultate aktualnih i teško rješivih kvalitativno-naturalističkih javnozdravstvenih problema naše zdravstvene današnjice, i, kako bi Selimović rekao: Ono što nije zapisano, ne postoji; bilo pa umrlo".

Knjiga je vrlo čitka i nadasve zanimljiva, kako za one koji o ovom području ne znaju previše, tako još i više za one koji su upućeniji u ovu problematiku ili se čak smatraju stručnjacima za ovo područje. Svatko od njih naći će bezbroj zanimljivih i značajnih detalja koji mu mogu proširiti znanja i vidike, a osobama koje se profesionalno bave javnim zdravstvom osigurati potpuni uvid u primjenjivost kvalitativne znanstvene analize.

Podjela knjige (struktura) napravljena je znalčki, a materija prikazana na vrlo sistematičan i detaljan način tako da se stiče dojam da se u svakom od poglavlja više ništa ne može dodati, ali niti oduzeti. Svako poglavlje je posve cjelovito obrađeno i zbroj je znanja u tom području. Stoga je knjiga zanimljiva za javnozdravstvene profesionalce, zanimljiva je drugim stručnjacima koji žele organizirati takvu vrstu aktivnosti kao i onima u lokalnoj zajednici koji su zaduženi za zdravstvenu i socijalnu sigurnost svojih građana.

Djelo je napisano posve u skladu s nazivljem i međunarodnim mjeriteljskim jedinicama, normama i propisima.

Kao literatura koja će podići razinu općeg i specifičnog obrazovanja svakog čitatelja knjigu će najviše koristiti:

- zdravstveni stručnjaci, posebice oni koji su neposredno uključeni u istraživanje i rješavanje javnozdravstvenih problema na razini čitave populacije kao i lokalne zajednice;
- stručnjaci koji obrazuju kadrove u području javnog zdravstva (mentori u specijalizacijama);
- nastavnici i studenti zdravstveno usmjerenih fakulteta;
- zdravstveni kadrovi koji se bave preventivno-medicinskim radom u institucijama, poput zavoda za javno zdravstvo;
- drugi stručnjaci čije djelovanje je srodno i povezano sa zdravstvenom i socijalnom problematikom u populaciji;
- društveni djelatnici koji nužno moraju biti uključeni u rješavanje zdravstvenih problema svoje zajednice radi boljeg razumijevanja metodologije rada u tom području.

Iz dosada navedenih činjenica postoji opravdani razlog za objavljivanjem ovog djela pod naslovom "Qualia javnog zdravstva". Pri tome se mora imati na umu da su knjige sličnog sadržaja i opsega i tako detaljne u svim segmentima ovog problema relativno rijetke.

Stoga s ponosom možemo ustvrditi da imamo domaće autore koji svojim znanjem i intelektualnim kapacitetom mogu stajati uz bok najeminentnijim stručnjacima u svijetu iz područja javnog zdravstva, te da i od nas "malih" naroda "veliki" mogu nešto dobiti i naučiti. Ovo je najbolji primjer izvoza intelektualnih potencijala naših stručnjaka na veliko tržište znanja diljem svijeta.

Knjiga se može svrstati u kategoriju znanstvenog djela/znanstvene monografije.

Rukopis radnog naslova *Qualia javnog zdravstva* urednika Silvija Vuletića i skupine koautora u tri dijela knjige s 24 potpoglavlja u njenom trećem dijelu na čitak i vrlo pristupačan način daje informacije o području koje do sada u našoj stručnoj i znanstvenoj literaturi nije sustavno obrađivano. Što više, rijetka su djela i u stranoj literaturi koja na tako sveobuhvatan i suvremen način obrađuju kompleksnost problematike kva-

litativnih istraživanja u području javnog zdravstva. U pisanju ovog značajnog djela do punog izražaja je došla kompetentnost autora.

Po koncepciji, strukturi, obujmu i sveobuhvatnosti obrade problema knjiga predstavlja jedinstveno djelo za razumijevanje rješavanja problema u području "novog javnog zdravstva" ne samo na nacionalnoj nego i na međunarodnoj razini.

Sva iznijeta materija napisana je profesionalno, kvalitetno, kritički, ujednačeno i jasno s velikim brojem slika, tablica, dijagrama što knjigu čini pristupačnom svakom zainteresiranom za ovo područje, ali nadasve korisnim djelom stručnjacima koji se profesionalno zanimaju ili bave istraživanjima i rješavanjima problema u području javnog zdravstva.

DARKO ROPAC